

Faner fortæller historien om en svunden tid

I de sidste årtier af 1800-tallet opstod et hav af foreninger og bevægelser, hvor man benyttede sig af de dengang nye demokratiske rettigheder til forsamlingsfrihed og ytringsfrihed. Der kom blandt andet skytteforeninger, gymnastikforeninger, afholdsforeninger, sangforeninger, sygekasser, lavsforeninger, partiforeninger og fagforeninger – og alle skulle de have en fane som det samlende midtpunkt.

Igen og igen kan man læse i de gamle aviser, at der blev afholdt en ”faneindvielsesfest” i en forening, der nu langt om længe havde fået samlet penge ind til en fane. Ved sådan en fest blev der sunget og holdt taler, ofte efterfulgt af punchdrikning, middag og dans. En fane var selve symbolet på det, foreningen stod for, og fanernes store betydning afspejles fx i, at der ofte var kampvalg, når en forening skulle vælge en ny fanebærer.

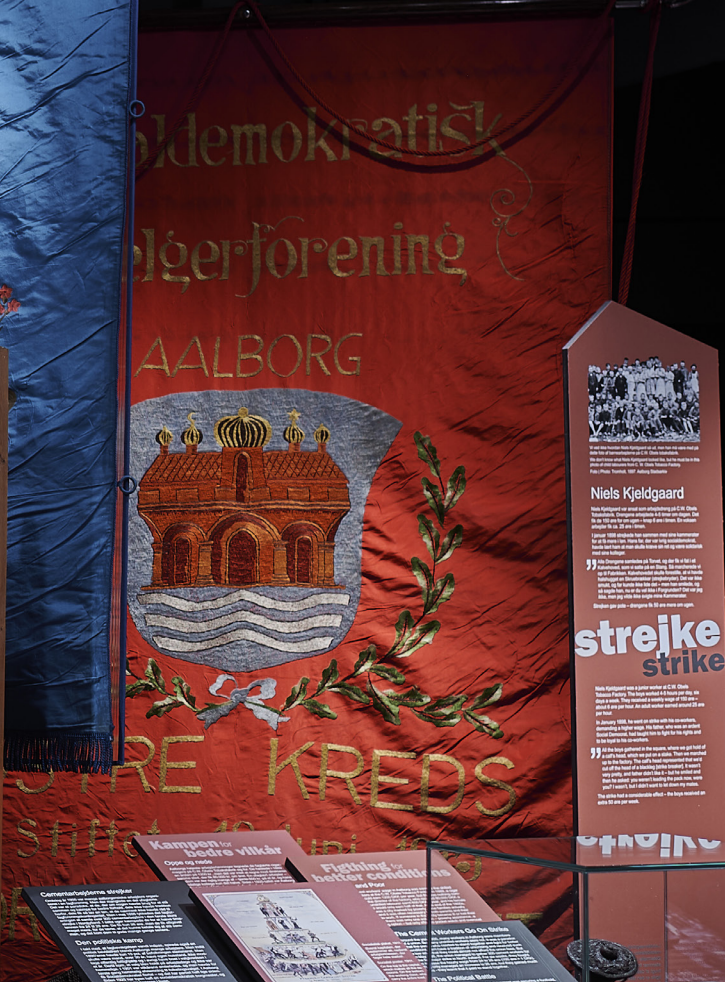
Grundlovsfester og 1. maj

En fane var en forenings samlingspunkt, og det ses måske mest tydeligt udtrykt ved de årlige grundlovsfester, hvor de forskellige politiske fløje og foreninger gik i procession fra Aalborgs centrum ud til festpladsen med deres faner og ofte flere musikorkestre. På festpladsen blev der holdt taler, festet, tømt madkurve og diskuteret nyheder og politik.

Fra og med 1887 holdt Aalborgs arbejderbevægelse sin egen grundlovsfest og fra 1890 også en 1. Majfest – det var arbejdernes internationale festdag, hvor mange havde en halv eller en hel fridag.

Singing Brings People Together
It must have sounded amazing, when 10 to 200 jazz musicians
while sitting at their 17-foot tables, rolling papers, would sing in
harmony. Songs could inspire and unify, and music makes
people feel.

Faner i udstillingen Oprør i Nordjylland på Aalborg Historiske Museum. Nederst til venstre ses bagersvendenes blå lausfane, der efter en grundlovsfest i 1892 var indblandet i et trafikuheld med en hestevogn. Foto: Ard Jongsma.

Processionerne spillede en væsentlig rolle i at vise de mange tilskuere langs ruten, at man var en bevægelse med mange medlemmer, der også kunne feste med farver og fællesskab. Nok så vigtigt var det at demonstrere overfor borgersekabet, at de var de få og arbejderne de mange – eller som det stod at læse i Nordjyllands Socialdemokrat 2. maj 1911:

”Processionen med de ca. 45 Bannere bevægede sig som en bred tætsluttet Folkestrøm, der fyldte hele Kørebanen ad Bispensgade, Gravensgade, Jærnbaneade, Danmarksade o.s.v. til Karolinelund. Honoratiores med Familie sad oppe i deres Lejligheder og følte sig som de faa.”

Den pensionerede fane

Fanen spillede både en vigtig rolle som et samlingspunkt indadtil for medlemmerne og som en reklame for foreningens formål udadtil. Den var et slags udødeligt æresmedlem i en forening og var igennem mange generationer med til fester, optog, demonstrationer og sågar begravelser. Medlemmerne kom og afgik siden ved døden, men fanen bestod.

De gamle, slidte og ”pensionerede” faner blev også behandlet med respekt. På museumsagasiner i hele Danmark har hundredvis af faner fået deres sidste hvilested, fordi foreningerne ikke har nænnet at kassere dem. Som eksempel på sådanne ”pensionerede” faner er de to gamle og meget slidte ”bagerfaner”. De to faner kom til Aalborg Historiske Museum i 1997 som en gave fra LO Aalborg.

De er i dag kommet til ære og værdighed igen, da de nu er en del af en gruppe af faner fra årene 1880-1940, som indtager en iøjnefaldende og markant plads i Arbejderbyen – en af fortællingerne i udstillingen Oprør i Nordjylland, der åbnede på Aalborg Historiske Museum i februar 2020.

En kærtret hestevogn og en fane

Den ene af de to ”bagerfaner”, som nu kan ses i udstillingen, gemmer på en dramatisk historie. Ofte er der ikke mange oplysninger om en fanes historie. Man kan være heldig at se fanen i brug på gamle fotos, eller at opdage, at en ny fane er nævnt i avisen, men derudover lever fanerne deres tavse liv. Derfor er det spændende at falde over en beretning om en fane, der har optrådt i et dramatisk trafikuheld og blevet genstand for diskussion i avisen.

Folkefest.

Mandagen den 6. Juni (2. Pinsedag) afholder Arbejderpartiet

offentlig Møde i „Blegkilde“.

Fremmede Talere vil komme til Stede, og mellem Talerne vil socialdemokratiske Sange blive afsungne.

Processionen samles paa Jærnebanevej Kl. 3 $\frac{1}{2}$. Derfra afgaar den, med Faner og flere Musikkorpser, til Mødepladsen.

Efter Mødet vil et stort Musikkorps spille i Anlæget.

Festudvalget.

I 1892 var der to grundlovsfester i Aalborg. Den socialdemokratiske i Blegkilde, hvor der var ca. 900 med i processionen og Højres, hvor der var ca. 200 i processionen. På daværende tidspunkt boede der lige omkring 20.000 mennesker i Aalborg. Nordjyllands Arbejderblad 3. juni 1892.

Det skete for bagersvendenes fane efter arbejderbevægelsens grundlovsfest i Blegkilde 6. juni 1892. Efter en lang dag i det fri gik turen ved syvtiden om aftenen hjem for nogle af Aalborgs bagersvende, stadigvæk med fanen i spidsen. På vejen mødte de en hestevogn med fire unge kvinder - og her blev fanen centrum for en dramatisk situation.

I Aalborg Stiftstidende blev mødet beskrevet således:

”Paa Vejen ud for Arbejderhaverne møder Befordringen en Flok unge Mennesker på 15-20 Personer med en udfoldet Socialist-Fane i Spidsen. Dette Optog kunde Hesten, der for øvrigt saa ud til at være meget skikkelig, ikke lide.’ Den begyndte at gøre krumspring. ’Endskjønt dette tilsyneladende maatte være tilstrækkeligt for Fanebæreren til at sammenfolde Fanen, gjorde han dog ikke ringeste Tegn dertil.”

Vognen og de fire unge kvinder endte nede i den dybe grøft, og hesten stod kun med forbenene oppe på vejen. Heldigvis kom nogle forbipasserende til og reddede hest, vogn og unge kvinder. En herre foreholdt fanebæreren, at det var uforsvarligt, at han ikke foldede fanen sammen, så snart han så, at hesten blev bange. Hertil svarede fanebæreren, at *”han havde Lov til at gaa med Fanen udfolder”*.

Denne udlægning af sagen får bagersvend P. Andersen til at reagere, og dagen efter kan man læse hans kommentar i samme avis:

”Strax, da vi, der fulgte Bagersvendenes Foreningsfane hjem fra Blegkilde, blev opmærksomme paa at en Hest blev sky, opfordrede vi

Fanebæreren til at staa stille og tage Fanen forsigtig ned, hvad han ogsaa gjorde, idet han satte den op mod et Træ paa den anden side af Vejen. Men allerede da var Hesten rykket tilbage, saa Vognen var paa Grøfteskraaningen. Det var Bagersvendene, der hjalp Damerne og Kjøretøjet op, og ikke nogle andre "forbipasserende." Vor "Socialistfane" er blaa og bærer en Krone for Enden af Stangen."

Den fane, som bagersvendene havde med i processionen, er højst sandsynligt den gamle blå lavsfane, som ikke signalerer socialisme, og som man nu kan se i udstillingen Oprør i Nordjylland på Aalborg Historiske Museum. Motivet er to løver, der bærer en guldkringle med en krone ovenover, og i øverste venstre hjørne ses Dannebrog bag Aalborgs byvåben. Teksten er skrevet med gammeldags krøllede bogstaver.

Året efter ulykken med hestevognen stiftes Bagernes Fagforening i Aalborg. Den anskaffer sig en ny fane - en rød "socialistfane" om man vil - der hverken har krone, dannebrog eller byvåben på. Teksten er skrevet med moderne latinske bogstaver, og det i fagbevægelsen meget populære og kampberedte valgsprog "Ingen Sejr uden Kamp" træder stærkt frem.

Herefter kom den blå lavsforeningsfane sandsynligvis på pension for kun at blive brugt ved særlige lejligheder som begravelser og lignende. Begge faner blev med tiden gamle og slidte, og blev mindre og mindre brugt for til sidst at blive kærligt indrammet. I 1997 flyttede LO Aalborg adresse og fandt i den forbindelse de gamle faner, som blev foræret til museet.

Blå eller rød fane?

Helt tilbage fra middelalderen dannede håndværkerne lav, hvor de støttede hinanden. De gamle lav brugte blå faner, mens de nye socialistiske arbejderfaner var røde. Den røde fane har været brugt som revolutionært symbol siden 1789. Den første røde fane i Danmark havde påskriften ”Frihed, Lighed, Broderskab” og skulle have været vist frem ved grundlovsfesten i Dyrehaven i 1872. Det blev dog forbudt, fordi den blev set som en opfordring til oprør.

Selv om en fagforening havde anskaffet en ny og rød socialistisk fane, nød den gamle blå lavsfane ofte stadig stor respekt. Tit blev de fortsat brugt ved begravelser og andre ikke-politiske lejligheder, hvor det højtidelige var i højsædet. Der var præster, der ikke ville have røde faner på kirkegården eller i kirken. Socialisterne troede jo ikke på Gud, var argumentet.

Valgsprog og motiver

På fagforeningsfaner er der næsten altid et valgsprog, der henryder til fællesskabet i den politiske kamp. Eksempler herpå er:

- Ingen Sejr uden Kamp
- Gør din pligt og kræv din ret!
- Frihed – Lighed – Broderskab
- Enighed gør stærk

Motivet på fanen er altid symbolsk. Det kunne være:

- Værktøj, råvare eller arbejdsituation – den faglige stolthed.
- Løver – styrke, beskyttelse af de små.
- Håndtrykket – solidaritet og sammenhold.
- Bier og bikube – flid og arbejdsomhed
- Frihedsgudinde, Marianne fra den franske revolution. Revolutionær frygisk hue og brændende fakkel. Symbol på frihed og fredelig omformning af samfundet.
- Duen – fredelig revolution og ønske om frihed
- Solopgang – ønsket om en ny start
- Lyre (musikinstrument) - sangforeningsfane